

Літаратурна-Мастацтва

Год выдання 35-ы
№ 68 (2121)
23 жніўня 1966 г.
АСТРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ СЯЮЗА ПІСЬМЕННИКАУ БССР

УЗДЫМ культуры калгаснай вёскі, ліквідацыя адрозненняў ва ўзроўні жыцця сельскай і гарадскога насельніцтва — праблема вялікай важнасці. І чым больш актыўна будзе працаваць работнік культуры, тым хутчэй мы зможам вырашыць гэтую праблему.

А ўмовы для таго, каб зрабіць жыццё працаўнікоў вёскі інтэлектуальна багацейшым, культурнейшым, змястоўнейшым, у нас з кожным годам паліпаюцца. Вялікія сродкі для гэтага вылучае дзяржава, павялічваюцца грашовыя даходы калгасаў, больш важным становіцца працадавец калгаснікаў. Усё гэта дае магчымасць больш укладваць сродкаў у культурна-бытавое будаўніцтва.

За апошнія гады значна змянілася аблічча нашай вёскі. У ёй з'яўляюцца прыгожыя добраўпарадкаваныя дамы, камбінаты бытавога абслугоўвання, прасторныя дамы культуры, бібліятэкі. Мала чым адрозніваюцца, напрыклад, культурна-бытавыя ўстановы вёскі Вярэйкі Ваўкавыскага раёна ад гарадскіх. Тут добраўпарадкаваныя жыллыя дамы, добры Дом культуры, у якім хутка будзе дэманстравана шырокаякранная фільма, ставава, кніжны, праматарны і гаспадарчы магазіны, майстэрні бытавых паслуг. У цэнтры вёскі на відным месцы вісць аб'ява, якая паведамляе аб тым, што ў такіх востры дні прыязджаюць з горада цырульнікі, і яны могуць пастрычы, зрабіць завязкі, манікюр і г. д.

У жыллівым парку калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна на беразе возера будзе пабудаваны Палац культуры з ажурных канструкцый шкла, алюмінію і бетону. У прасторных светлых пакоях палаца размесцяцца арганічны музей, бібліятэка, гурткі мастацкай самадзейнасці.

Такія месцы, дзе ўжо сёння створаны спрыяльныя ўмовы для адпачынку і духоўнага росту калгаснікаў, рабочых саўгасаў, няма.

Культура калгаснай вёскі — паняцце вельмі шырокае. Яно ўключае ў сябе не толькі вонкавае аблічча вуліц, бытавыя паслугі, але і духоўны свет чалавека. Таму было б памылкова думаць, што калі ў вёсцы існуе клуб ці бібліятэка, дык пытанне культурнага выхавання ўжо вырашана само па сабе. Пабудавана добры будынак — гэта яшчэ не значыць стварыць асяродак культуры, які задавальняў бы духоўныя запатрабаваны сельскіх працаўнікоў.

Тут можа залежыць ад людзей, якія закляканы несці культуру ў масы, ад іх ініцыятывы, умения, арганізатарскі здоль-

БАГАТЫ ЖНІВЕНЬ

Селетні жнівён радуе багатымі дарамі палёў. Ураділі памідоры, гуркі, ранняя капуста і іншая гародніна.

На здымку нашага фотакарэспандэнта Уладзіміра Круна — агародніні саўгаса «Рассвет» Мінскага раёна. У іх цяпер гарачая праца — уборка ураджаю. Зяно Надзеі Францэвіч (першая злева) з кожнага гектара збірае багаты ураджай урадмай памідораў.

Адсюль, з поля, расветваюць адраўляюць гародніну на саўгасны кансервавы завод.

КУЛЬТУРА ВЁСКИ-КЛОПАТ і горада

Ю. МІХНЕВІЧ,
намеснік міністра культуры Беларускай ССР

населій. На жаль, гэтых якасцей яшчэ не хапае многім нашым сельскім работнікам культуры. Таму і не дзіва, што іншы раз сельскі або калгасны клуб адкрываецца толькі для паказу кінафільма, бо ў ім не працуюць гурткі мастацкай самадзейнасці, бібліятэка слаба прапагандае добрую кнігу.

Апрача таго, у радзе месцаў культурна-асветныя ўстановы размеркаваны нераўнамерна. Есць яшчэ вёскі, у якіх няма клубаў, бібліятэка, а ў сарка чатырох раённых цэнтрах і гарадскіх пасёлках няма дамоў культуры.

Уздым культуры вёскі — гэта справа не толькі самай сельскай работніцкай культуры. Актыўны ўдзел у гэтым выкарачодным руху павінны прыняць работнікі гарадскіх устаноў культуры, дзеячы прафесіянальнага мастацтва. Якія ніколі, сёння вёска адчувае патрэбу ў сістэматычнай, дзейнай дапамозе з боку гарадскіх дамоў культуры, тэатраў, канцэртных арганізацый.

Можна прывесці нямаля прыклады творчай садружнасці гарадскіх устаноў культуры з сельскімі, станоўчага ўплыву гэтай садружнасці на развіццё культуры на вёсцы. Мінска трохі больш чым год, як работнікі культуры Пінска выступілі ініцыятарамі шостага над сельскімі культасветустановамі раёна. Сёння гэтая шэфская дапамога вёсцы выйшла за межы раёна. Яе ўжо шырока перанялі ў Столінскім і Іванавіцкім раёнах.

Формы шэфскай дапамогі вёсцы самыя розныя. Работнікі гарадскога Дома культуры запрашаюць падшэфных культасветработнікаў для ўдзелу ў творчых семінарах, памагаюць рытываць і праводзіць тэматычныя вечары, ствараюць калектывы мастацкай самадзейнасці, ініцыяваюць пра іх рэпертуар і выкананне майстэрства. Пачынае, напрыклад, памалі работнікі Іванавіцкага раёнага Дома культуры стварыць драматычны гурткі, забяспечылі яго рэпертуарам.

Значна палепшылася работа Азэркідэма, Пагост-Загородскага і іншых сельскіх клубаў. Ім пачынае памалі аформіць негледную агітацыю, навучны планавыя работы, часта вызначаюць туды са спектаклямі, канцэртамі.

Здавалася б, што можа зрабіць парк культуры і адпачынку ў вёсцы? У адзін са сваіх выхадных дзён работнікі Пінскага парка правялі ў падшэфнай вёсцы Хойне (калгас імя Сьвярдлова) нядаўняе. Мастак парк аформіў агітацыю, а пад кіраўніцтвам садоўніка калгасніка на прыбражыным участку разбілі клубы, зрабілі малюнічныя куткі адпачынку, паставілі лаўкі.

У калгасе імя Сьвярдлова сем бригад, а клубы ёсць толькі ў трох. Па ўзвешаным дамоўленасці раз на тыдзень праўленне арцелі вылучае машыны для паездкі калгаснікаў на адпачынак у гарадскі парк. Два разы на месяц у калгас прыязджаюць работнікі парка з канцэртнай мастацкай самадзейнасці. Падшэфны калгас — не адзінае месца, дзе бываюць работнікі парка. Іх, як і іншыя шэфы, можна сустраць у любым з шасці клубаў — апорных пунктаў, праз якія гарадскі аддзел культуры памагае раёнаму. У адным з такіх клубаў, Малаткоўскім, гараджане правялі тэматычны вечар — марш бригад камуністычнай працы.

Як і гэтыя хвалюючыя маршы, у раёне праводзяцца тэматычныя вечары: «Мая прафесія — горадская мая», «Подзвігі бацькоў — у спадчыну сынам» і іншыя. Апрача гэтага, парк арганізуе дні адпачынку вучняў сельскіх школ, семінары грамадскіх масавікоў сельскіх клубаў і дамоў культуры.

Пачыні пачынаюцца паслядоўна і ў многіх гарадах нашай рэспублікі.

Трохі палепшылася шэфскія сувязі з сельскімі ўстановамі культуры нашых тэатраў, канцэртных арганізацый і творчых саюзаў, з імям народнай артысткі БССР В. Галіны зязяна дзейнасць Барысаўскага народнага тэатра. Яна сістэматычна сочыць за яго работніцкай часткай, часта бывае на рэпетыцыях, праводзіць сумесна з рэжысёрам народнага тэатра Ф. Міхайлавым урокі па сцэнічнай лаўцы пасябраваў з мужчынскім хорам вёскі Лань. Іванавіцкага раёна выкладчык Беларускай дзяржаўнай кансерватыі В. Абрамчык. Гэтая дружба працягваецца і цяпер. Ён ініцыяваў аб рэпертуары хору, праводзіць рэпетыцыі, выступае на лекцыях па пытаннях музычнага мастацтва.

Многім калектывам мастацкай самадзейнасці і асобным удзельнікам запамініліся цікавыя сустрэчы з народнымі артыстамі ССР Лідзія Іванавіч Рэжыка і Рыгорам Раманавічам Шырдам, народным артыстам БССР Геннадзем Іванавічам Цітовічам. Пастаяннаю шэфскаю дапамогаю калектывам сельскай мастацкай самадзейнасці аказваюць народны артыст рэспублікі З. Стома, заслужаны артыст БССР Б. Яноўскі, рэктар Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, заслужаны дзеяч культуры БССР В. Захарыў і іншыя.

Але нельга сцвярджаць, што ў нас усё тут арганізавана добра. Разам шэфскай работы яшчэ не адпавядае тым задачам, якія паставілі партыя і ўрад перад гарадскімі ўстановамі культуры і мастацтва па аказанню дапамогі вёсцы. Культурнае шэфства над вёскай у радзе гарадскіх арганізацый яшчэ не склалася ў глыбока прадуманую сістэму. Не ва ўсіх

[Заканчэнне на 2-й стар.]

СКАРБЫ РОДНАЙ МОВЫ

Нашы мінэрны

Адзін пакой, другі трэці... І кожны застаўлены шафам з маленькімі шэфкамі, у якіх на картках выписаны беларускія словы.

Гэта фундаментальная карткавая інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР, якая налічвае каля паўтара мільёна слоў і словазлучэнняў. З дапамогай фондаў картачкі складаюцца самыя разнастайныя слоўнікі.

Найбольш значная работа, над якой цяпер працуе інстытут, — тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» папрасіў дырэктара Інстытута Міхала Раманавіча Суднікі расказаць пра новы слоўнік.

Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы будзе першым такім выданнем у беларускай лексікаграфіі — творцы Міхал Раманавіч. Праўда, мы ўжо ведаем значную колькасць слоўнікаў і лексікаграфічных матэрыялаў па роднай мове. Аднак яны былі або перакладнымі або дыялектнымі. Блізкі да задуманага быў «Словарь белорусскаго наречья» І. Навічы, які выйшаў у свет 95 гадоў назад. Але ні сваім аб'ёмам (каля 30 тысяч слоў), ні якасцю распаўсюду цяпер ён ужо не можа нас задаволіць.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

У нашай новай працы знойдзе адлюстраванне стан сучаснай літаратурнай мовы. Пад такую мовай мы разумеем лексіку мастацкай, публіцыстычнай, навуковай і дэявольнай мовы нашай XX стагоддзя. У абмежаванай колькасці ўвайдуць прастамоўныя словы, а таксама спецыяльныя, больш-менш нашыраныя ў папулярнай літаратуры.

Тлумачальны слоўнік будзе мець нарматыўны характар і для гэтага забяспечана шматлікімі каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

Асноўны прызначэнне працы — тлумачэнне слова. Яно даецца ў выглядзе слоўнага азначэння, сіноніма і ілюстрацыянага прыкладу або ўсё гэта змяняецца спасылкай на другое слова. Значная колькасць слоў мае многа значэнняў. Гэтыя значэнні і іх адпаведныя флексіўныя формы ўключаюць у слоўнік.

Апрача ж за тлумачэннем ідзе ілюстрацыйны матэрыял — шчыта з літаратурнага тэксту або кароткае тыповыя выслоўе. Гэта дадатковы сродак раскрыцця значэння слова і папярэджання яго ўжывальнасці каментарыямі. Напрыклад, для граматычнай характарыстыкі назойніцкага па меры неабходнасці будуць прыведзены формы асобных склонаў, прыметнікаў — ступені параўнання, дзеясловаў — азначаны асабліва і кіравання. Нарматыўнасць дасягаецца і тым, што слоўнік будзе мець адпаведнасць з правапісам арфаграфіі, распрацаваным на аснове паставы Савета Міністраў БССР ад 1957 года. У заглаўных словах і ў граматычных формах ставіцца націск. Стылістычная характарыстыка дасягаецца рознымі паметамі — «устарэлае слова», «гістарычнае паняцце», «кніжнае», «размоўнае», «прастамоўнае», «народна-паэтычнае», «абласнае» і г. д.

ПІСЬМО У РЕДАКЦЫЮ

Для пачатку нагадаем некалькі радкоў з бессмяротнага твора Якуба Коласа «Новая зямля» — гэтай энцыклапедыі дарэвалюцыйнага жыцця Беларусаў. Памятаеце?

На прыгуменні, поруч з садам,
Паньчэ з гумноў стала радом.
А пад паньчэю прыляды:
Вазок, калёсы, панарыды,
Старыя саны, востыя колы
І вуліцы некалькі на чыюль
Яшчэ істотачкаў: судзіны,
Старыя шабаны, паўсёміна...
Гумнаца, крытыя саламай,
Ад доўгіх часуў пашейны,
Будыля, большыя ачыны старыя,
З вільгой, вагнутаю страхою,
Стаяў хлявец ажра напроці
І чужы ліпшы, які бы на плоце
Гаршчок, работы канарою...
А збоку, ў полі, недалёка
Стаяў прыгарнік адзінока,
Пакінуў, горкім сэрцаю,
У доўгіх ушчынах страхою,
Углыб двара стаяла хата
І выглядала зухвата...

Якая малюніца карціна старога вясковага сядзібы Беларуса!

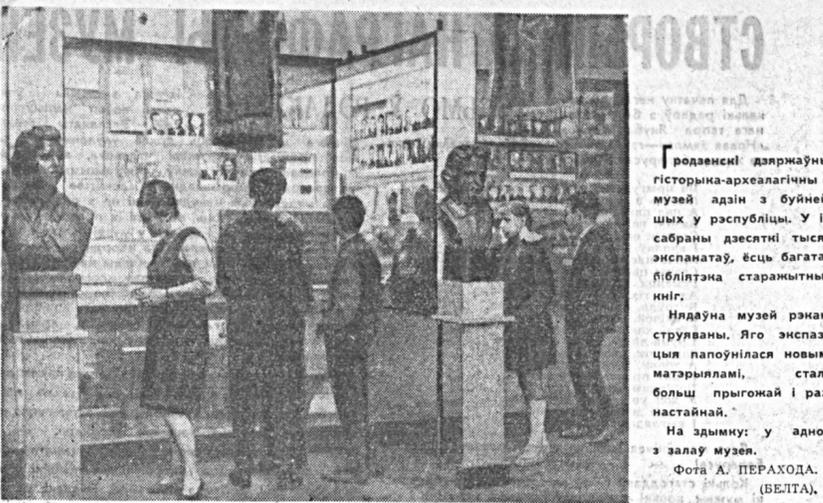
Колькі стагоддзяў гібеў на гэтай сядзібе беларускіх мужык, колькі стагоддзяў панавалі тут гора і пакуты, колькі пакаленняў страчалі і пакалілі тут белы свет, што ледзь прабіваўся праз падслепаватае акноце!

Але і колькі прыгажосці стваралася тут мазольнымі мужычымі рукамі, колькі шчаслівых хвілін правёў тут «бядак пахіль», вырабляючы тыя ж «вазкі, калёсы, панарыды», колькі цудоўнай песень і казак нарадзілася пад саламайной страхою яго курнай хаты! Менавіта гэта апошняе натхняла песняра на карціну, поўную казмі і харства.

Для чаго мы ўсё гэта гаворым?

Наш час — час імклівага ўзлёту жыцця. Літаральна на вачах вырастаюць новыя заводы-гіганты і цэлыя гарады. А заглянем у вёску. Яна ўсё больш упэўнена крочыць за горадам. Будуюцца жыллыя дамы з усімі выгодамі, клубы і школы. Працу хлэбароба абляцяюць тысячы самых разнастайных машын. Змяняюцца ўявавідкі і побыт вясковага жыхара. Вёска набывае мзбло, адзенне, абутак, посуд самых апошніх узораў.

Ідзе натуральны працэс адмірання старога. Знікаюць прадметы побыту, якімі карысталіся сялянне стагоддзямі. Разбіраюцца на дрывы стру

КУЛЬТУРА ВЁСКИ-КЛОПАТ І ГОРАДА

[Заканчэне, Пачатак на 1-й стар.]

калектываў з належнай адказнасцю і ўвагай ставяцца да гэтай вельмі важнай справы. Питаныя зместу і арганізацыі шэфства яшчэ не заўсёды ў цэнтры ўвагі абласных упраўленняў, гарадскіх і раённых аддзелаў культуры.

Многія нашы тэатры, гарадскія культурна-асветныя ўстановы, філармоніі, кансерваторыі, музычныя вучылішчы нарэдка шэфскаму дапамогу вёсцы абмяжоўваюць адзінаццымі выездамі, не выдучы спецыяльнай і планавай работы па падрыхтоўцы кіраўнікоў гуртоў мастацкай самадзейнасці. Пераважна большасць сельскіх клубу і бібліятэк не маюць яшчэ пастаянных шэфраў як з ліку дзяржаўных, так і прафесійных устаноў культуры.

Днямі калегія Міністэрства культуры БССР і прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў разглядаюць пытанне аб арганізацыі культурнага шэфства горада над вёскаю ў планаванай мастацкага абслугоўвання сельскага насельніцтва. Кожнаму тэатру рэкамэндуецца мець на вёсцы свайго «спадарожніка» і аказваць яму сістэматычную дапамогу.

Траба арганізаваць справу так, каб усе творчыя арганізацыі, гарадскія культурна-асветныя ўстановы мелі на вёсцы сваіх пастаянных «спадарожнікаў». Трывяжыць і тое, што вельмі часта мастацкі ўзровень выязнога спектэля ў вёсцы значна ніжэйшы, чым той жа спектэля на стаяцяннай. Больш за ўсё ў такіх выпадках церпіць мастацкае афармленне. Справа ў тым, што многія тэатры не робяць спецыяльных даквэрацый, прызначаных для сельскай сцэны.

Не менш важнае пытанне рэпертуару. У гэтай справе іншы раз дапускаецца аб'явізаваць, на сельскую сцэну трапіць слабія ў ідэйным і мастацкіх адносінах п'есаў. Сур'ёзнай перабоўцы патрабуе і арганізацыя канцэртнай дзейнасці на вёсцы Беларускага Дзяржаўнага філармоніі. Неабходна стварыць пастаянныя брыгады для абслугоўвання вёскі, падабраць адпаведны рэпертуар, дамагчыся, каб канцэртна-лекцыйная дзейнасць, прапанована камернай музыцы спрыялі выхаваанню высокіх эстэтычных густаў сельскага насельніцтва.

Пры вядзенні дзейнасці тэатраў і канцэртных арганізацый нельга не ўлічваць таго, што зроблена кожным творчым работнікам у справе палепшэння мастацкага абслугоўвання вёскі.

Міністэрства культуры лічыць неабходным у бліжэйшым часе аднавіць на больш шырокай аснове спарытнасць паміж творчымі арганізацыямі на лепшае абслугоўванне сельскага насельніцтва. У рэспубліцы разгортваецца першы тур фестывалю самадзей-

нага мастацтва, прысвечанага 50-гадоваму Вялікага Кастрычніка. Пешчаргаровае значэнне набывае цылер падрыхтоўкі кваліфікаваных кіраўнікоў гуртоў мастацкай самадзейнасці. Тут влікуюць дапамогу заклічаны аказаць работнікі тэатраў, канцэртных арганізацый, творчых саюзаў шляхам выездаў спецыялістаў у вёскі, раёны для правядзення семінараў і курсоў.

Вялікую патрабу маюць нашы сельскія ўстановы культуры ў мастацкіх афармленнях, у іх практычна адсутнасці. З цікавасцю пазнаемліліся б сельскія працаўнікі з выстаўкамі лепшых палатноў 50-гадовага Савецкай улады. Усё гэта паспрыела б далучэнню працаўнікоў вёскі да вялікага свету мастацтва, развіццю эстэтычных густаў.

Траба актывізаваць дзейнасць гарадскіх устаноў культуры па аказанню дапамогі сельскім клубам, дамам культуры, па ўкараненню ў быт калгаснай вёскі новых працоўных і грамадзянскіх трыядчэй і абрадаў, святой першай Баранам, залатой восені і многіх іншых.

Кожная гарадская бібліятэка павінна быць шэфам сельскай, прыклубнай, саўгаснай або калгаснай бібліятэкі, аказваць ёй метадычную і практычную дапамогу, палепшаць ідэяна-выхавальную работу сярод чытачоў, дамагацца, каб кнігу чыталі кожны пісьменны жыхар вёскі, асабліва дзеці, падлеткі і моладзь.

Шэфства гарадскіх устаноў культуры і мастацтва над устаноўкамі культуры вёскі ў цяперашні час патрабуе канкрэтнасці і мэтачнасці. У нас ёсць усе ўмовы для сістэматычнай прапановы мастацтва на вёсцы праз універсітэты культуры, лекторыі, розныя тэматычныя выстаўкі, выязныя спектэлі і канцэрты.

Але тут неабходна падкрэсліць адну неважнае акалічнасць: удзельніцтва шэфскай работы, дапамогі горада вёсцы патрабуе шырокага развіцця ініцыятыў на месцах. Арганізацыя культурна-масвай работы на вёсцы—справа, як кажуць, рук саміх жыхароў вёскі, у першую чаргу моладзі, камсамольскіх арганізацый. Сёння значна змяняюцца якасныя саставы сельскіх жыхароў у параўнанні з тым, якім ён быў, скажам, дзесяць—пятнаццаць год назад. У кожным калгасе працуюць выпускнікі сярэдняй школы, ваякі атрад інтэлігенцыі—ўрачы, настаўнікі, спецыялісты сельскай гаспадаркі. Гэта—вялікая культурная сіла, якая можа зрабіць вельмі многа, калі яе правільна арганізаваць і накіраваць.

Кроўная справа ўсіх культурна-асветных устаноў, тэатраў, канцэртных арганізацый, усяй творчай інтэлігенцыі нашай рэспублікі—прыняць самыя дзейныя меры для ўздыму культуры калгаснай вёскі.

ВОДУКІ, АКАЗЫ

«АРШЫННАЯ НЕПІСЬМЕННАСЦЬ»

Рэклама кінафільмаў у Мінску часта бывае непісьменнай. Пра гэта напісаў у рэдакцыю «Літаратурна-мастацкага» наш чытач Я. Католіну. П'есаю разам з рэдакцыйнымі каментарыямі было надрукавана ў газеце за 5 жніўня пад загалоўкам «Аршынная непісьменнасць».

Як паведаміў рэдакцыі намеснік старэйшага Камітэта па кінематографіі пры Саўеце міністраў БССР П. Жуноўскі, крытыка прызнала справядлівай. Камітат зярнуў увагу на чытацкіх Мінскага гарадскога ўпраўлення кінафільмаў Н. Яблакавай і кіраўніка Мінскай абласной і гарадской канторы кінапракату І. Булава на непісьменнасць кінарэкламы ў Мінску.

Ім прапанавана абмеркаваць выступленне газеты на сходзе дырэктараў кінафільмаў сталіцы. І з абмеркавання кінафільмаў і напісанага пераказаў назваў фільмаў на Беларускаму мову.

Адзеду прапанаваў рэспубліканскага камітэта прапанавана штомесці пераказаць на Беларускаму мову назарадкі на фільмы рэпертуарнага плана і расказаць іх у абласных упраўленнях і канторы кінапракату.

На пытанне, чаму дакумент таі аформлены, работнікі пашпартнага стала адказалі грубасцю.

«Літаратура і мастацтва» пераказала п'есам М. Лазара ў Міністэрства аховы грамадскага парадку рэспублікі. Начальнік пашпартнага аддзела ўпраўлення міліцыі міністэрства палкоўнік міліцыі тав. Петрукоў паведаміў у рэдакцыю, што аддзелу міліцыі Мінскага гарадскога ўпраўлення прапанавана змяніць пашпарт М. Лазара. Звернута ўвага работнікаў пашпартнага стала на нячужыя адносіны да сапрабаваннага грамадзяна.

ЗВЫЧАЙНАЯ крмінальная справа. Так ахарактарызаваў яе намеснік пракурора г. Мінска Леанід Ільіч Васільев. Як быццам я зразумеў, пад звычайнасцю ён меў на ўвазе нескладанасць яе для юрыдычнага даследавання. Сапраўды, усё тут проста і ясна. Не траба прасіць дапамогі экспертаў, аб'яўляць усеагуныя розшук азначыцца і г. д.

І калі будзе суд, наўрад ці будзеце ён увагу публікі. Хоць публіка (асабліва тая, што ходзіць па суды) любіць сенсацыю. А гэта не сенсацыя. Такою ўжо адаралася і не адан раз. А мне страшна. Страшна якраз таму, што гэта справа несенсацыйная, страшна ад таго, што знаёмыя, якім я расказаваў пра яе, тут жа перабіралі мяне: маўляў, глупства, вось там і там адбылося таёе, што валасы на галаве дыбка становяцца ад жаху, не тое, што тут...

Але, нарэшце, раскажу, што адбылося тут.

13 ліпеня гэтага года чацвёртага семінаццгадовага дзеюшэю сярод белага дня, на самых людных вуліцах горада абрабавалі адзінаццаць чалавек.

Калі б усё, што зрабілі злачынцы ў той дзень, падаць у форме дэвіна, напрыклад, дэвініка завадара рабунку ў Уладзіміра Ланкіна, дык выглядала б усё прыблізна так:

11 гадзін раніца. Пакупаліся на возеры. Забраў і аднаго з тых, хто адпачываў там, кашаляк з 6 рублямі грошай. Купіў дзве бутэлькі гарэлі і ў нустах распіў.

12 гадзін. Каля плаціны сустрэлі хлопца з сеткай бульбы. Вывернулі кішэні. Знайшлі 4 рублі. Хлопца адпусцілі.

12 гадзін 15 мінут. Забраў грошы яшчэ ў двух хлопцаў. Аказалі супраціўленне. Далі па патыльцы.

13 гадзін. Рапшыл дастаць яшчэ грошай. Вышлі на бульвар Шаўчэні. Спынілі мужчыну ў тэнцыс. Вывернулі кішэні. Знайшлі ўсяго 15 калеек. Добра наўскідалі яму за тое, што не меў грошай.

15 гадзін. Вуліца Кахоўская. Сустрэлі трох хлопцаў гадоў па дзесяцінаццаць—дваццаць. Абшукалі іх кішэні. Узалі некалькі рублёў.

17 гадзін. Вуліца Шаўчэні. Каля магазіна наваліліся на мужчыну, забралі гадзіннік.

20 гадзін. Зноў бульвар Шаўчэні. На аўтобусным прыпынку «забыралі» хлопца гадоў дваццаці. Патрабавалі грошы. Сказаў, што няма. Пабылі.

20 гадзін 30 мінут. Возера. Нейкія два мужчыны прыязваў лодку. Пачаналі, пачынаў адзін з іх не адчыць з вёсламі, і ўсе чацвёрка накінуліся на таго, што застаўся. Нечакана ён аказаў упартасць супраціўленне і пачаў клікаць на дапамогу таварышчаў. Давялося ўдакаць. Мужчына з вёсламі ў руках кінуўся наўздагон. Але мы адарвалі дошкі ад паркана і выбілі з рук вясло. Павалілі на зямлю і дошкімі добра далі. Але зноў дая-

лося даць драпака, бо ўбачылі, што да нас бяжыць міліцыянер з мужчынам, на якога мы напалі наля лодкі.

21 гадзіна. Мясне арыштавалі...

Вось і ўся гісторыя. Шэрлоку Холмсу тут не было б чаго рабіць. Ні цёмнай ночкі, ні настурленых каўняроў, у якіх злучыцца хаваюць свае твары, нават ніякай зброі. Толькі дужыя кулак. Праўда, і кулаком можна тое-сёе зрабіць. Адзін з падпярэтых лав у большы з сапраценнем мозгу, другі — са зламанай кірвалі.

Я бачыў усіх бандажкоў з іх моцнымі кулакамі ўжо ў следчым ізалятары. З выгля-

«...Добра вучыўся на працягу ўсяго года. На ўроках уважлівы. З настаўнікамі і старэйшымі вельмі, з вучнямі сяброў. Займаецца гімнастыкай, добра малюе, спявае. Любіць фізічную працу. Усе даручаныя класнага ўчаўніка выконвае добраасумленна».

І, відаць, усё гэта праўда. Магчыма, на ўроках ён быў уважлівы і з настаўнікамі вельмі. І займаўся гімнастыкай, і малюваў, і спяваў. Але усё гэта не перашкода для выдатнага вучобы і школьнага актывізму рабаваць людзей. Гэта ён першы адраваў ад плота цяжкую дошку і выбіў вясло ў мужчыны, які за імі пагнаўся, а по-

рабункі ў той дзень ні разу не сустрэлі міліцыянера.

Вось адкуль гэтая смеласць і нахабства. Мы пішам і гаворым пра тое, што хуліганам, бандытам траба адраваць даваць рашучы адпор. А ў той дзень чацвёртага падонкаў беспакарана тарабывалі палы раён горада.

Я падкрэсліваю—беспакарана, бо калі б бандыты не зрабілі апошняга рабунку, дык хутчэй за ўсё дзень для іх скончыўся б у дадла. У сваіх паказаннях яны так і гавораць, што былі ўпэўнены, што ўсё сыдзе з рук. І яны мелі на гэта падставы. Пятага ліпеня гэтага ж года трыя ж Ланкін і Гарноўскі ў

кампаніі з нейкім Парчонам абрабавалі і пазверску збілі чалавек у парку Чалос к і н ца ў. Пра гэта даведзлася міліцыя, завялі справу, але чамусьці рабункі засталіся на волі. Той жа Гарноўскі да арышту, паводле яго слоў, пяць ці шэсць разоў затрымліваўся міліцыяй за парашуны грамадскага парадку.

Што і кажаць, было адкуль з'явіцца веры ў беспакараннасці!

І яшчэ адна акалічнасць, пра якую варта пагаварыць. Кожны прайдзец хуліган, бандыт у такой сваёй якасці, безумоўна, выступае не перад усімі. Для некага ён проста сімвал, які б там ні быў, але сын, для некага—сваёй, сусед, добры знаёмы. І варта такому прайдзецвету і бандыту папасці ў жалезныя п'ясыя акаліччаны, як ён пачынае шпакваваць. Шкадуноўчэ ліозцы яны, вядома, на сабе не адчулі ўдару яго кулакоў, яг брудна-раўна і пагроз.

Следчы гарадской пракуратуры М. Собаль, які вядзе справу Ланкіна і яго кампаніі, паказваў мне неадну петыцыю. Жыхары дома, дзе жыў адзін з рабункаў—В. Асташчык, просіць адпусціць яго дадому. Аргумент у хадзілікаў адзін—Асташчык, бачыце, рабаваў упершыню. Раней за ім такога не заўважалася. Ну, а колькі траба зрабіць злачынстваў, каб папасці за кратаў? Пра гэта аўтары п'есма ў пракуратуры сарамліва змоўваюць.

У аснове нашага правадзуддзя ляжыць ленынскі прынып немнучасці пакарання. Пра гэта яшчэ раз з новай слай гарышца ў апошніх раённах ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Савета Міністраў СССР па ўзмацненню барацьбы з парашульнікам грамадскага парадку.

Нама сумнення, што гэтыя раённы адрагнароў рашаючыя ролі ў выкараненні злачынства. Толькі нельга ні на хвілінку забываць, што іх пасляховае ажыццяўленне залежыць ад кожнага з нас, ад работы нашай міліцыі, судовых органаў. Кожнае злачынства павінна быць раскрыта. Кожнае! Вялікае ці малое. Каб не стварыць для ланкіных і гарноўскіх атмасферы беспакаранасці. Каб гарэла пад іх нагамі зямля.

М. ЗАМСКІ.

ХОЦЬ СЕНСАЦЫ І НЕ БЫЛО

тым, калі гэтага мужчыну павалілі на зямлю, біў ляжачага дошкай па галаве.

Я, вядома, не хачу сказаць, што гэтыя людзі нарадзіліся злачынцамі, што тут не адыграла рашаючай ролі выхаванне «дома, ў школе, вуліца і г. д. Я толькі супраць спрашчэння. Я супраць таго, калі адным, двума «ярнімі» эпізодамі імкнуча ўсё выдумачыць — падзенне, маўляў, адбылося ў той дзень, калі бацька паслаў сына ў магазін па гарэлку...

Вось чаму я не буду чапаць гэтага пытання, бо вельмі складаная штука — чалавечая псіхалогія, каб яе можна было даследаваць на вузкіх газетных слупках.

Лепш я паспрабую даць адказ на такое пытанне: «Як здарылася, што гэтым чацвярцам школьнікі — сталі бандытамі?» І пачне варушыць іх біяграфіі, пачне аналізаваць, як іх выхоўвалі бацькі і школа.

І паўстае перад чытачом знаёмы, сто разоў чытана-перачытана гісторыя: у маладога злачынцы дома недадзі: калі ён быў яшчэ вузім малым, сямя кінну бацька. Ці другі варыянт — бацька п'е і б'е маці. Ці яшчэ — і бацька і маці п'юць. Школу наш герой пакінуў. Ці протэст дрэнна вучыцца, паручы дэцыпліну і г. д. і г. д. І ў воль хлопец стаў злачынцам...

Не вельмі даўно мне давалася прысутнічаць на судовым працэсе двух хлопцаў, якія ўскалі бойку, у выніку якой адна з іх ахвяр загінула. Абвінавачваўчы запрасілі ў сведкі былых настаўнікаў аднаго са злачынцаў. Настаўнікі на судзе раскавалі, што сапраўды абвінавачваемы дрэнна вучыўся, паручы дэцыпліну і г. д. Па зале, памятаю, прайшоў шум. Многім адрава стала ясна, чаму гэты хлопец трапіў на лаву пасудных. Ён жа дрэнна вучыўся, дрэнна паводзіў сябе ў школе.

Але воль перада мной характарыстыка, выдадзеная класным кіраўніком дзевятага класа 95-й мінскай школы Віктару Асташчыку, аднаму з рабункаў, пра якіх я расказаваў...

Уладзімір МАЗАЛЕУ. Кампазіцыя на тэму кнігі В. Ротав «Зоры над Руссю». (З дыпломных работ выпускнікоў Беларускага тэатральна-мастацкага Інстытута).

Анатоль САБАЛЕУСКІ

БЛІЗКАЕ РЭХА

Цяпер я працую над даследаваннем «Беларускай драматургіі ў тэатрах народаў СССР». У сувязі з гэтым даводзіцца часта ездзіць па іране. Ад такіх паездаў застаецца шмат цікавых уражанняў.

Правіду чытаць «Літаратуры і мастацтва» ўручні са свайго падарожнага бланкета.

УСТАЛІЦУ Абхазі Сухумі я прыхаў пасля поўдня. Уладываўшыся ў гасцініцы, адразу ж накіроўваўся ў тэатр. Памянаючы тэатра здаецца нават больш, чым адзінаццаць гадоў таму, калі я адзінаццаць гадоў таму ўпершыню ўстаў на вуліцу і высікалі палына — нібы вартавыя.

Даведваюся, што тут працуюць два калектывы — абхазскі і грузінскі, кожны іграе на сцэне на чарзе.

— Мне можна зайсці да дырэктара, да Ясона Максімавіча? — скарываючыся паўгадзіны якой назад набітуно эрудыцыю, пытаюся ў скаратаркі. І хутчэй дадаю: — Вядома, на справах. Я прыхаў з Мінска.

— Наогул у яго там шмат народу. Але калі вы з Мінска...

У кабінет заходзіць і заходзіць новыя людзі. Аднаму траба падпісаць нейкую паперку, другому нешта ўстаўдзіць, трэціму... А дырэктар Ясон Максімавіч Дарсанія, забіўшыся на усё гэта, сядзіць і пераглядае разам са мною рэпертуар тэатра, пачынаючы з 1950 года. Пераглядае, перачытае і знайшлі толькі тое, што мне ўжо

было вядома і ў Мінску — «Выбахайце, калі ласка!» і «Нячэстая сіла». А спіс п'ес, якія ставіліся раней, да 1950 года, у тэатры няма. Але каб спакойнае было сумленне, яшчэ раз перагортваю паперы. І раптам — некалькі старонак на незразумелай мове. Разбіраю толькі лічбы «1938—1939», потым «1939—1940», і так па парадку лічбы нарастаюць аж да 1950 года. Няўжо гэта рэпертуар?

Хутчэй паказваю дырэктару. Ён паволь прачытае словы: «Атала», Шкспіра, «Урыль Аноста» Гуцкава... Ну так і ёсць—рэпертуар. Але ўсёс я перакласці з грузінскай мовы не так лёгка і, гадунае, марудна. Скаратарка прапанава мне звязанца з загадкам музея — былой актрысай Волгай Анісімаяўна Кандалакі.

Музей тэатра месціцца побач з акцёрскімі грымёрнімі, і перад пачаткам спектакля тут даволі тлупна. Раз-пораз забігаюць сюды акцёры—спытаць што-небудзь або проста пагаманіць. Волга Кандалакі старэца не ўваходзіць у гэтыя размовы — перад ёю спіс спектакляў тэатра за дванаццаць год. Чытае усё па парадку.

Каб крыху было хутчэй—мне хопіцца папасці на спектакль, — прашую чытаць толькі назвы п'ес і прозвішчы аўтараў. Прозвішчы, прозвішчы, бласкванна чарада назваў. І гэтак старонка за старонкай, старонка за старонкай...

Упоўгай зайздоршчу: воль жа любіць тут сваіх драматургаў, штогод тэатр ставіць па пяць-шэсць п'ес, не тое, што ў нас—гады ў рады. Але беларускіх п'ес у спісе няма. Волга Анісімаяўна адчувае сябе так, нібыта яна вінавата ў гэтым.

Усё менш застаецца старонак, воль-вось прыойдзем на апошнюю. Голас у Кандалакі становіцца абвінавачаным—марны занятак, абвінавачаным патрачыны час. Мне таксама робіцца крыху някватна — адабраў у чалавеча гэтаўкі часу, і ўсё марна...

Воль ужо і апошняя старонка. Волга Анісімаяўна чытае роўным, стомленым голасам. І раптам: — Маўжон, «Канстанцін Заслонаў»... «Заслонаў!» У гэтым тэатры?! Пра яго ж нідзе не ўпаміналіся. Пра яго перачытаць яшчэ раз. Ну, так і ёсць, спектакль «Канстанцін Заслонаў». Яго сыграла грузінская група ў 1949 годзе, пастапоўчык — Габуяна.

— Ага, помяно, помяно, нешта было такое... пачынае прыгадваць Волга Кандалакі: — Заслонава, здаецца, іграў Бакучаву.

— Не, іграў не ён, — умяшваецца артыстка, якая найшла на нашу гаворку. — Я гэта добра ведаю. Я тдым-якраз прыхаўла ў тэатр і павінна была іграць у «Заслонава». Але помяно захавалася...

— А хто ж іграў Заслонава? — не церпяцца мне хутчэй пра ўсё дазнацца.

Не ведаю. Ой, гэта ж было так даўно, дзе цяпер успомніць. Кандалакі таксама не ўпэўнена ў сваёй памяці. Прайшло інакшнасца год. Хіба ўсё ўспомніць?

Дык можа ў вас засталася фатаграфія ад спектакля, рэцэнзіі або яшчэ якія матэрыялы?

— Што вы, не. Тды наш тэатр выступаў яшчэ ў старым памішканні, потым быў пажар. Акцёры паразважаліся, цяпер усё больш новая. А рэжысёр той памёр...

Я то папукаю, стараюся, але... Волга Кандалакі толькі разводзіць рукамі. — Прыходзіць заўтра.

Назаўтра ранку спяшаюся ў тэатр. Кандалакі пакуль нічога не знайшла.

Рэжысёр Георгій Сулінавілі (ён раней працаваў на Украіне і распачаў там рэпертуар «Канстанцін Заслонава», а потым пераехаў у Сухумі, так і не паспеўшы выпусціць спектакль) дружна ўзвус мне памагаць. Не дапытваюся нічога пазнага пра Сухуміскага «Заслонава», ён праводзіць мяне па лабірынце вузкіх калодраў да акцёрскага абхазскага тэатра. Які іграў Калібераву і да таго ж сам пераказваў на абхазскаму мову п'есу Макайяна.

— Камедыя ўсім нам вельмі спадабалася. Як толькі я надрукаваў часопіс «Тэатр», адразу ж пераклаў і паставілі.

— Скажыце, Леварсен Шурдынавіч, воль вы акцёр на ролі сацыяльных герояў і шмат ігралі такіх герояў? — усё ж не ўтрымліваеце, каб не паказаць сваіх сяміх-такіх ведаў па абхазскаму тэатру... як вы ігралі Калібераву? Гэта ж быў для вас новы вобраз, ці ж не так?

Маё пытанне «ў лоб» не дае карысці. Касландзія толькі паціскае плычма. Пачынаю больш здаўку. І спаваля і шмат пра што дазнаюся.

Калібераву ў абхазцы — гэта бюракрат. Не такі ўжо злыны шканді, але чалавек не прычыны. Фармаліст.

Неяк нездарок прыгадваю любімыя слоўчы макайянаўскага Гарноўскі: хоць круць-верць, хоць верць-круць. Маім субсуднікам смешна. А Касландзія раскавае, як рабіў на сцэне пры гэтых словах выканаўца:

— Спачатку дзве рукі паварочваў управа, потым дзве рукі — налева і, нарэшце, шырока разводзіў іх у абодва бакі, раставірачыя палцы — нявыкрутка.

Выходзіць, нарэшце, з залы і пастапоўчык спектакля Азіз Агрба, таксама народны артыст Грузінскай рэспублікі. Знаёмімся.

— Мне здаецца, што п'есу Макайяна мы крыху абхазвалі. У ёй яраць ёсць тое, чым хвалялі тды ўсе. П'еса сказала сваё... Яна ў

нас добра развішлася па ролях, ішла ў хуткім рытме...

Наша гутарка зацягваецца.

Еду разам з Азізам Агрба да яго на кватэру, каб узць фатадымікі са спектакля. Яны нобы з цемнага выхадзілі асобныя сілены са спектакля, яго героюў. І спектакль ажывае...

— Не ведаю, ці то дырэктар, ці

